

Romi Latgalē: izglītošanas stereotipi un ieguvumi

Romi ikdienā saskaras ar apkārtējo negatīvo attieksmi, ja viņi neprot lasīt vai nezina likumus

Eiropas Komi-sija aicina vi-sas dalībvalstis, arī Latviju, nodro-šināt izglītību romu bērniem vis-maz pamatskolā, veicināt romu no-darbinātību, sniegt veselības aprūpes pakalpo-jumus un piešķirt mājokļus romiem, kur būtu pieejami pamatpakalpo-jumi, tostarp ūdens, gāze un elektrība.

Ko liecina pētījumi?

Vaboles Skrindu dzimtas muzeja vecākā speciāliste Ilze Ozoliņa 2016. gadā pētīja Kalupes romu vēsturi un ikdienu. Izrādās Kalupes pagastā romu tautības pārstāvji ir ie-nākuši no Līvānu un Preiļu puses, kad 20. gadsimta vidū Kalupes pagastā tika pārdotas daudzas mājas. Pēc Kalupes pagasta pārvaldes datiem 2016. gadā Kalupes pagastā dzīvoja 19 romu tautības ģimenes ar 96 ģimenes locekļiem (tai skaitā 17 ģimenes no vienas dzimtas). Šogad statistikas dati atšķiras – tās ir jau 27 ģimenes ar 88 ģimenes locekļiem, turklāt 26 ir vienas dzimtas ģimenes. Tāpat ir arī jauktās ģimenes, kas sevi pozicionē jau kā krievu tautības. Ilze Ozoliņa secinājusi: «Mūsdienās romi ir sestā lielākā mazākum-tautība Latvijā pēc krieviem, baltkrieviem, ukraiņiem, poļiem un lietuviešiem. Kalupes pagasta romu tautības pārstāvji lielākoties nāk no čigānu barona Mikas Tkeleviča Beina-roviča dzimtas. Viņi sevi dēvē par tā saucamajiem «latviešu čigāniem», līdz ar to pieder arī pie katoļu Baznīcas. Čigānu (romu) kultūra ir neatņemama Latvijas kultūru dažādības sastāvdaļa. Čigānu (romu) kopienas attīstība Latvijā ir cieši saistīta ar čigānu (romu) tautas identitātes saglabāšanu globalizācijas apstākļos. Kā visām tautām, tā arī romiem ik gadu vērojama pakāpeniska romu skaita samazināšanās, un to ietekmē romu negatīvais dabiskais pieaugums, kā arī romu emigrācija uz ārvalstīm darba meklējumos.»

Tikmēr Izglītības un zinātnes ministrijas speciālisti šogad veica monitoringu par romu bērnu izglītības iespējām pirmsskolas izglītības iestādēs. Pētījums liecina, ka šīs iestādes apmeklē 80 romu bērni, no tiem 28 ir 1,5–4 gadi veci un pārējie bērni ir piec-gadīgie un sešgadīgie.

Mudina romus integrēt izglītībā un sabiedrībā

Monitoringa autori nosauc prioritātes, kuras jāpatur valsts institūcijām savā redzeslokā:

- * rast finansējumu romu skolotāju palīgu dienesta izveidei, lai nodrošinātu romu izglītību pirmsskolas izglītības iestādēs un sākumskolā;*
- * veicināt romu, sevišķi jauniešu, nodarbinātību;*
- * izskaust birokrātiskos šķēršļus romu mājokļu pieejamības un dzīves apstākļu uzlabošanas pasākumos.*

Tāpat monitoringā, kas notiek sadarbībā ar pilsētu un novadu izglītības pārvaldēm un skolām, pēta arī romu bērnu mācību sasniegumus, kā arī to, cik romu skolu ir absol-vējuši un cik nav, vai un cik skolotāju palīgu strādā skolās utt.

Monitorings notiek, pamatojoties uz Eiropas Padomes direktīvu «Par efektīviem romu integrācijas pasākumiem dalībvalstīs», kur noteikts, ka dalībvalstis ir aicinātas iz-skaukt jebkāda veida romu nošķirtību no izglītības jeb, citiem vārdiem sakot, romu ne-izglītošanu.

Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāve Inta Bērziņa pastāstīja «Vietējai Latgales Avīzei», ka jau šī gada nogalē viņas kolēģi organizēs monitoringu par romu bērnu izglī-tības iespējām pamatizglītības un vidējās izglītības posmā.

Latvijā, tāpat arī pārējās dalībvalstīs līdz 2025. gadam turpinās arī cits Eiropas Ko-misijas iniciēts romu pilsoniskās sabiedrības monitorings, jo taps romu līdztiesības, ie-kļaušanas un līdzdalības stratēģija–plāns.

Pirmās atziņas – joprojām skolās mācās mazs romu bērnu skaits, jo trūkst pedagogu, kas nodrošinātu iekļaujošo un multikulturālo (dažādu tautību bērnu) izglītību, tāpat valstī nav romu skolotāju asistentu atbalsta programmas pirmsskolas un pamatskolas posmā. Turklāt romu ģimenes nav tik turīgas, lai laistu bērnus arodskolās, kas lielākoties atrodas pilsētās. Tikmēr valsts nodrošina atbalsta pasākumus, tostarp mentoros nodarbinātības dienestos, lai romi varētu iesaistīties darba tirgū. Kultūras ministrijā no 2012. gada strādā Konsultatīvā Romu integrācijas politikas īstenošanas padome, tāpat ministrijas paspārnē strādā romu mediatori, kas konsultē valsts un pašvaldību iestādes dažādos vaicājumos, apzina romu izglītošanas, nodarbinātības u.c. problēmas un meklē to risinājumus.

Tomēr pietrūkst īpašu valsts atbalsta programmu, kas, piemēram, veicinātu romu tautības sieviešu, kuras ir pakļautas lielākam bezdarba riskam, nodarbinātību. Daudziem romiem nav personu apliecināšu dokumentu, nav arī pilsonības, jo ir ārzemju pase, tāpat deklarētā adrese nesakrīt ar faktisko dzīvesvietu utt. Nevēlēšanās vai ierobežojumi izglītoties un strādāt veicina arī augstus narkotiku un alkohola lietošanas, HIV inficēšanās rādītājus romu kopienā.

Turpat monitoringa ziņojumā uzsvērts, ka 75–80 % romu ģimeņu Latvijā nevar saņemt sociālos mājokļus, tikmēr pašu mājokļos pastāv higiēnas un veselības riski. Valstī joprojām nav politisku dokumentu par īpašiem sociālās palīdzības pasākumiem romiem, lai gan romu kopiena Latvijā ir liela. Iemesli valsts pasivitātei ir dažādi, viens no tiem, kā norāda Tiesībsargs, ir daudzie stereotipi un aizspriedumi pret romiem. Tāpēc Tiesībsargs pats rīko dažādus seminārus, konsultācijas, izglītojošus pasākumus, lai iz-skaustu romu diskrimināciju. Piemēram, Tiesībsargs ir novērojis, ka dažviet romu bērni nepamatoti ievietoti speciālajās skolās, tāpat novērojamas naida runas pret romiem, taču valsts nav veikusi pasākumus, lai šīs runas izskaustu.

Jānis Belkovskis, direktors Latgales skolās no 1980. gada līdz 2019. gadam:

«Ar romu kultūras dzīvi, viņu sadzīvi lielākajai daļai sabiedrības saistās vairāk ste-reotipu, nekā tas ir būtībā. Par to daudz saviem bērniem stāstījuši vecvecāki, vecāki. Diemžēl romu bagātās un daudzveidīgās tradīcijas, kas veidojušās gadsimtiem, izzūd. Romi vairs nedzīvo pēc saviem likumiem, jo arvien vairāk šajās ģimenēs ienāk arī citu tautu tradīcijas (krievu, baltkrievu, latviešu u.c.). Tas bija vērojams arī skolā, pēdējos gados romu skolēni arvien vairāk nāca no jauktajām ģimenēm.

Kad sāku strādāt skolā, bērni, kuri mācījās no romu ģimenēm, labi zināja savas tautas valodu, varēja nodziedāt temperamentīgo romu dziesmu, bet pēdējos gados tikai retais labi zina savas tautas valodu, tradīcijas. Tas sakāms arī par šo bērnu vecākiem. Vēl viena tendence, kura bija vērojama agrāk – romu tautības ģimenes, tāpat kā latgaliešu ģimenes, bija daudzskaitlīgas, bet tagad tikai reta romu ģimene ir kupla, normāli, ja ģi-menē ir viens – divi bērni. Romu tautības bērni ciena savus vecākus, jo acīmredzot viņiem tas ielikts gēnos.

Taču viss, protams, atkarīgs no ģimenes – vecākiem, vecvecākiem. To var attiecināt uz jebkuras tautības ģimeni. Ja vecāki bija strādīgi, audzināti, ticīgi un cienīja savus vecākus un ģimeni, tad arī bērnos bija vērojamas tādas pašas audzinātības pazīmes. Bet, ja ģimenē bija tikai buršanās, zīlēšana, vieglākais darbs nopērc–pārdod vai sliktākā gadījumā zagšana, arī bērni daudzos gadījumos gāja tādu pašu ceļu.

Daudz kas, bez šaubām, bija atkarīgs arī no skolas, vai skolotājs, klases audzinātājs prata sadarboties ar romu tautības bērnu vecākiem, vai vecāki centās sadarboties ar skolotājiem, vai ieklausījās padomos, jo bērni visu vēroja un izdarīja secinājumus. Strā-dājot skolā vēl pirms trīsdesmit – divdesmit gadiem, bija vērojama tendence, ka vairums

romu skolu pameta, neiegūstot pat pamatizglītību. Apmeklējot skolēnu mājās, varēja novērot, ka tie pamatā bija bērni no ģimenēm, kuras dzīvoja lepnās mājās, bet vecāki legālu darbu nestrādāja. Tā teikt, piemērs uz vietas. Kāpēc mācīties, ja var labi dzīvot tāpat. Otrā problēma bija, ka romiem pēc izglītības iegūšanas problemātiski atrast kva-lificētu darbu, jo darba devēji, sekojot stereotīpiem, nelabprāt romus ņēma darbā. Viņi bieži nevarēja saskaītī gaismu tuneļa galā.

Tagad situācija mainās, jo daudzās iestādēs trūkst darba roku, mainās pašas sabied-rības uzskati, kā arī daudzi romi atrod darbu diemžēl ārzemēs. Pēdējos piecpadsmit – div-desmit gados vērojams, ka romu bērnu, kā arī viņu vecāku attieksme pret izglītību mai-nījusies. Ģimenes cenšas, lai viņu bērni iegūtu izglītību, nebija īpaši jākaro ar romu ģimenēm, ka viņu bērni kavē mācību stundas vai izvairās no skolas apmeklēšanas. Gan-drīz visi ieguva pamatizglītību. Daži turpināja mācības vidusskolā un daži vēlāk arī tur-pināja iegūt izglītību augstskolās, bet tie bija vairāk bērni no jauktajām ģimenēm.

Lielākā daļa romu bērnu, it sevišķi laukos, bija no sociālā riska ģimenēm. Līdz ar to problēmas bija ar mācību saturu apguvi, bet vecāki neprotestēja, ka viņu bērni pēc pe-dagoģiski medicīniskās komisijas atzinuma vēlāk apgūst kādu no speciālajām izglītības programmām, integrējoties kopā ar bērniem, kuri apgūst vispārējo pamatizglītības pro-grammu vai arī mācījās speciālajās izglītības iestādēs.

Ja tā atskatās gadus trīsdesmit atpakaļ, tad romu ģimeņu bērni skolas vadībai un skolotājiem ar skolas apmeklēšanu sagādāja daudzas problēmas. Vienīgais mēnesis, kad visi romu tautības bērni apmeklēja cītīgi skolu, bija septembris, kad skolā dalīja vispārējās apmācības fondu (skola iegādājās bērniem no trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm apģērbu, apavus un skolas piederumus). Daži vecāki mācību gada laikā kā ie-meslus, kāpēc bērns neapmeklē skolu, minēja to, ka bērnam nav ko vilkt mugurā vai arī nav naudas, lai nopirktu skolas piederumus.

Šodien varbūt ir citādāk, jo jebkurā laikā skola, sadarbojoties ar novada sociālo dienestu un bāriņtiesu, nekavējoties var sniegt gan materiālu gan arī psiholoģisku palī-dzību. No ilgo gadu pedagoģiskā darba vērojumiem varu teikt, ka romi par saviem bēr-niem rūpējās, retais bērns no romu ģimenes tika izņemts no bioloģiskās ģimenes. Ja bija problēmas, tad palīgā steidzās vecvecāki. Šīs problēmas vairāk gadījās ģimenēs, kurās viens no vecākiem nebija romu tautības pārstāvis.

Romu vecāki sargā savus bērnus. Romu bērni diezgan labi integrējas un adaptējas skolas un klases vidē, bez šaubām, viņi labprātāk kontaktējas ar savas nācijas pārstāvjiem, bet tā kā klāsē bija viens – divi romu bērni, tad problēmas neradās. Līdz ar to, kontak-tējoties ar pārējiem klases un skolas bērniem, romu bērni labāk apguva mācību saturu un latviešu valodu. Lai veicinātu pozitīvu un uz sadarbību vērstu gaisotni klāsē, liela loma ir pirmsskolas skolotājam, skolotāja palīgam, klases audzinātājam un vispār visam skolotāju kolektīvam kopā. Es neatceros nevienu gadījumu, ka skolā būtu bijuši nacionālie konflikti, jo klāsē mācās bērni no romu ģimenēm.

Domāju, ka sabiedrībā jāmaina attieksme, lai romiem turpmāk nevajadzētu slēpt savu tautību, tāpēc ka būtu jābaidās nedabūt darbu vai par sliktu attieksmi skolā, augst-skolā. Jāpārvar tie daudzi negatīvie pārspīļējumi. Jo vairāk būs izglītotu romu bērnu, kuri būs ieguvuši labu izglītību, apguvuši labu un šodien pieprasītu arodu, jo ieguvēji būs arī pārējie, kas dzīvo līdzās.»

UZZIŅAI

* Vārds «romi» cēlies no senās Indijas dziedātāju–muzikantu kastas nosaukuma.

* Čigānu etniskā dzimtene ir Indas upes ieleja Indijā, no turienes 4.–5. gadsimtā viņi sāka izceļot plašajā pasaulē.

* Latvijā romi (čigāni) ienāca 15. un 16. gadsimtā no Vācijas un Polijas.

* Latvijas čigāni runā četros dialektos: Kurzemes un Vidzemes latviešu čigānu dialekta divās izloksnēs (saukti par «latviešu čigāniem» – lotfītka roma), bet Latgalē – ziemeļkrievu dialektā («krievu čigāni» – xaladītka roma) un vienā no Baltkrievijas čigānu dialektiem («poļu čigāni»). Visizpla-tītākais ir Kurzemes čigānu dialekts.

(Avots – Ilzes Ozoliņas pētījums par Kalupes romiem un www.romucents.lv)

Nadežda ar vīru šajā mājā dzīvoja 20 gadus, un līdz pagājušā gada vasarai nevienam valsts un pašvaldības institūcijas cilvēkam nerūpēja tās drošība

pixabay.com, jauns.lv, Jāņa Belkovska un Egītas Terēzes Jonānes foto

MAF
Mediju atbalsta fonds

Sabiedrības integrācijas fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem.

«Par projekta raksta «Romu izglītošanas stereotipi un ieguvumi» saturu atbild SIA «Vietējā»